

[Kristen Amby.]

polemiseret saa stærkt og efter min Mening med Rette mod Sovjetstat, Kommunisme og Diktaturvæsen overhovedet, ikke har lagt Mærke til, at er der noget, man dér har formaaet, fordi man det ene Sted har gennemført en Form for socialistisk Stat og det andet Sted en saa effektiv Kontrol med Erhvervslivet, at der overhovedet ingen Frihed er mere i Erhvervslivet, er det at afskaffe Arbejdsløsheden, og derfor kan jeg ikke forstaa, at det ærede Medlem ikke er begyndt at tænke videre over, om der ikke er en ubrødelig Sammenhæng mellem Frihed og Ejendom.

Sagen er nemlig den, at det er ikke blot Erhvervsfriheden, der mangler i Diktaturstaterne, men det er Friheden overhovedet, og jeg tror nu, der er den Sammenhæng, at skal Statsmagten til i stort som smaat — fordi den ejer eller kontrollerer Produktionsmidlerne og deres Anvendelse — at administrere og regere, saa er den nødvendige Følge heraf, at Borgernes Frihed paa det personlige og alle mulige andre Omraader tabes. Jeg tror ikke, det er nogen Tilfældighed, at Friheden er borte i Diktaturstaterne imod Øst og imod Syd; jeg tror, det er en nødvendig Følge af, at Staten her gaar langt ud over, hvad en Stat, der bygger paa frie Borgere, overhovedet kan. Frihed og Ejendom hører sammen. Og det ærede Medlem skulde tværtimod være glad over — og jeg er ganske klar over, at det ærede Medlems Begejstring for Friheden, for et Samfund, hvor Mænd kan tale og føle frit, er ægte —, at den økonomiske og tekniske Udvikling er af en saadan Art i vore Dage, at flere og flere Mennesker kan faa Ejerret til Jord, Ejerret til en Bedrift, Ejerret til et Hus — det ærede Medlem skulde glæde sig over, at Udviklingen er, om jeg saa maa sige, antisocialistisk.

Noget helt andet er — og dér kan det ærede Medlem og jeg maaske en Gang mødes —, at naturligvis medfører Ejerret Ansvar. Den liberalistiske Udvikling gik i Virkeligheden bort fra den private Ejerret, for hvad saa man dér, hvor den udviklede sig frit? Dér saa vi, at langt de fleste Mennesker efterhaanden blev besiddelsesløse, egentlige Proletarer, og Ejendom og den Magt, der knytter sig til Ejendom over Jord, over mægtige Grundværdier under Jorden og alle Produktionsmidler, samledes hos nogle ganske faa. I sig selv var der i det liberalistiske Væsen den Dæmon, der ødelagde det, som Liberalismen idemæssigt byggede paa, Privatejendomsforholdet, det blev et Ejendomsforhold, et Forhold til

Produktionsmidler, der ofte — og i Regelen for øvrigt — opførte sig ganske ansvarsløst. Det skal ikke nægtes. Derfor har Arbejderbevægelsen baade i de angelsaksiske Lande og her paa Kontinentet gjort Oprør mod denne Form for Liberalisme, der var et Vrængbillede af Forestillingen om et frit Samfund hvilende paa frie Menneskers Ret til Ejendom.

Jeg siger derfor, at ogsaa i vore Dage, hvor det Problem kommer til at foreligge, at Ejerretten til Produktionsmidler afstedkommer Forhold, hvorunder stadig flere Mennesker skubbes uden for Produktionen, maa man stille sig paa det Standpunkt — og her er det, at det ærede Medlem og jeg maaske kan mødes —, at Ejendom medfører Ansvar. Og jo større Ejendom, des mere Ansvar. Man kan ikke eje en Herregaard — ja, jeg mener, man skal kunne eje en Herregaard, men man kan ikke eje en Herregaard og saa lade en Maskine gøre alt Arbejdet. Man bør ikke eje og bør ikke kunne eje Bedriftsmidler og Produktionsmidler, der, naar de er i Kraft og Magt, omfatter maaske 100 000 Mennesker, og saa vilkaarligt sætte dem i Staa.

Det er her, Problemet for det moderne Samfund ligger. Jeg indrømmer, at skal det bestaa — hvad jeg haaber og ønsker —, paa den private Ejendomsrets Grund, saa er Problemet det at knytte Ansvaret for de Menneskers Velfærd, som er knyttet til Produktionen og Produktionsmidlerne, saa stærkt dertil, at selve Arbejdet bliver en Førsteprioritet i Produktionen. Det er egentlig det, det gælder om.

Jeg indrømmer, at den Forestilling, at Arbejdet og Arbejderne skal kunne behandles som en Vare, ikke blot er mig følelsesmæssigt imod, men i Virkeligheden er noget økonomisk Snak. Det har da ogsaa vist sig, at dér hvor man har turdet lade være med at behandle Arbejderne og Arbejdet saaledes, dér har man, hvad man i og for sig paa Forhaand kunde vide, faaet meget, meget mere ud af Arbejdet. Kunde man komme det Skridt videre, at man virkelig turde knytte til den Magt, det giver i et Samfund — og jeg mener ogsaa den Lykke og den Stabilitet, det giver, den Produktionskraft, det giver i Modsætning til et socialistisk Diktatur —, at eje og virke som fri Mand med de Produktionsmidler, man ejer, den Betingelse, at de Arbejdere, man beskæftiger, dem har man anden Forpligtelse over for end bare den at beskæftige dem til en tarifmæssig Løn en Dag eller en Uge, altsaa lade Forestillingen om, at Arbejdet virkelig er en Første-